

Entreprenörskap – den viktigaste produktionsfaktorn

nr 5 2007 årgång 35

Entreprenörskap har under senare tid fått en renässans inom nationalekonomisk forskning och utbildning. Under mitten av 1900-talet fanns svensk forskning representerad av bl a Johan Åkerman och Erik Dahmén. Deras forskning satte dock inte några djupare spår i den nationalekonomi som lärdes ut under 1970- och 1980-talen. Det kan sägas vara först under 1990-talet som entreprenörskap åter började uppmärksammas.

Det har länge saknats en bok på svenska som kan vara av intresse både i utbildningssammanhang och för en bredare allmänhet. Magnus Henreksons och Mikael Stenkulas bok fyller detta behov. Författarna tar sig an sin uppgift genom att organisera boken i tre block där författarna först gör klart för läsarna vad som menas med företag och entreprenörskap för att sedan klargöra varför entreprenörskap är betydelsefullt och till sist ge en bild av vad som bestämmer omfattning och inriktning av entreprenörskap.

Beskrivningen av vad som menas med ett företag tar ett snabbt avstamp i Ronald Coases och Oliver Williamsons transaktionskostnadsanalys för att sedan komma in på en diskussion om det integrerade företaget kontra nätverksföretaget. Det integrerade företaget, som omfattar flera förädlingsled och ägnar sig åt massproduktion för att utnyttja stor-driftsfördelar, beskrivs som ett sätt att organisera produktion som alltmer har spelat ut sin roll. Nätverksföretaget, där ett nära samarbete sker mellan företag (i stället för samordning av produktionsaktiviteter inom ett och samma företag), beskrivs som mer i linje med senare tids

utveckling av företagande. Det geniala med beskrivningen av nätverksföretaget är att den längre fram i boken kan bidra med förklaringar till varför småföretag är innovativa. En kritisk kommentar är att kapitlet gärna kunde ha varit lite fyligare i beskrivningen av företag som ett av flera olika sätt att organisera transaktioner. Nätverksföretaget kan ju ses som en organisatorisk lösning på samordning mellan företag som ligger mellan vertikal integration och marknad.

I kapitel 3 tar Henrekson och Stenkula upp vad som menas med entreprenörskap. Kapitlet innehåller förutom en teoriöversikt och definitioner av olika slag av entreprenörskap också empiriska data om entreprenörskap. Det är det mest omfattande kapitlet och en fullständig redogörelse för innehållet låter sig här inte göras.

Den indelning som inledningsvis görs i fyra klassiska entreprenörsfunktioner är mycket fruktbar för en förståelse av dels vad entreprenörskap är och också för att förstå betydelsen av entreprenörskap för en fungerande ekonomi. I en matchning mellan klassiska förgrundsfigurer inom entreprenörsforskningen och entreprenörens olika roller finner författarna att entreprenören kan ses som innovatör (Joseph Schumpeter), arbitragör (Israel M Kirzner), bärare av osäkerhet (Frank Knight) och koordinator (Jean-Baptiste Say).

Redogörelsen av de olika synsätt på entreprenörskap som Schumpeter och Kirzner representerar är fyllig. En bredare publik är nog medveten om Schumpeters framställning av entreprenören som en innovatör som lanserar nya sätt att använda resurser på och därigenom bidrar till ekonomisk utveckling. Kirzner beskriver i sin tur entreprenören som en arbitragör som inte skapar nya möjligheter utan i stället upptäcker och utnyttjar redan existerande möjligheter till vinstgivande resursanvändning.

BOKANMÄLAN

Magnus Henrekson
och Mikael Stenkula:
Entreprenörskap, SNS
Förlag, 2007, 170 sidor,
ISBN 978-91-85695-
12-6.

Entreprenörskapets centrala roll i ett dynamiskt näringsliv framstår än tydligare när Knights syn på entreprenören som bärare av osäkerhet och den betydligt äldre synen på entreprenören som koordinator, presenterad av Say, läggs till Schumpeters och Kirzners synsätt. Knights syn på entreprenören är direkt länkad till företagande och till den osäkerhet det innebär för en företagare att som inkomstkälla ha det överskott som återstår sedan alla andra (leverantörer, kreditorer och anställda) fått sin kontrakterade ersättning. Den osäkerhet som är förknippad med entreprenörskap är viktigt att förstå för utformningen av en ekonomisk politik som uppmuntrar till entreprenörskap. Författarna lyfter fram denna funktion jämsides med de båda ovan nämnda.

Den fjärde funktionen, koordinator, är av intresse för förståelsen av hur företaget bidrar till ekonomins organisation. I sin klassiska artikel om företagets natur beskriver Coase marknad och företag som två alternativa sätt att skapa samordning (koordination) av produktionsaktiviteter. Ordet entreprenör nämns på flera ställen i artikeln. Enligt Coase är det entreprenörens synliga hand i form av mer eller mindre direkta instruktioner som bestämmer hur produktionsfaktorer används i ett företag. (På marknaden är det som bekant i stället prismekanismen som styr resursanvändningen.) Företag finns därför att entreprenören är bättre på samordnad resursanvändning än marknaden. Begreppen företag, företagande och entreprenörskap hänger genom den fjärde funktionen ihop. Lite mer tonvikt på denna fjärde funktion skulle ha gjort att läsaren fått en ännu klarare bild av varför kapitel 2 om företagsteori är viktigt i en bok om entreprenörskap.

På ett föredömligt sätt betonas där efter institutioners betydelse för entreprenörskap. Med institutioner menas i

detta sammanhang de lagar, regler och normer som sätter ramarna inom vilka individer i en ekonomi har att verka. En referens görs till Baumol som i en klassisk artikel hävdar att entreprenörskap alltid finns närvarande genom historien i alla ekonomier. Det är samhällets uppsättning av institutioner som bestämmer om entreprenörskapet kommer att ta sig uttryck i produktiva eller improduktiva aktiviteter. Genom historiens gång har institutioner omväxlande kanaliserat entreprenörskap till krig och skövling och, på framför allt senare tid, till tillväxtfrämjande innovationer. Hänvisningen till institutioners betydelse återkommer sedan i det avslutande kapitlet om ekonomisk politik.

Ytterligare en grund för framställningen i efterföljande kapitel läggs genom diskussionen om entreprenörskap och kompetensblock. För läsaren klarläggs att entreprenören som frambringare av innovationer är beroende av att ett antal andra aktörer på olika sätt underlättar entreprenörens verksamhet. Hur lyckosam en innovation kommer att bli är i mycket hög grad beroende av att det finns andra kompetenta aktörer som hjälper till med bl a forskning, finansiering, kommersialisering och företagsuppbyggnad.

Efter att ha gått igenom vad som menas med entreprenörskap behandlas i kapitel 4 dess betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Entreprenörskap framställs som en kamp mellan nytt och gammalt i en modell som i flera avseenden är besläktad med den syn på näringslivsdynamik och tillväxt som Erik Dahmén lanserade i mitten av förra seklet. Utifrån en schematisk modell åskådliggörs hur innovationer på både ett direkt och indirekt sätt genom bl a struktur- omvandling, skapande av en atmosfär av tävlan mellan företag och större variationsrikedom bidrar till både förbättrad konkurrenskraft och ökad tillväxt.

Olika former av så kallade *spillovers* av kunskap mellan företag uppmärksammas. Dessa *spillovers* förklarar varför små och medelstora företag utan några redovisade kostnader för FoU i många fall klarar att vara väl så innovativa som stora företag med många anställda forskare. Kunskap som kommersialiseras i form av nya produkter eller metoder kan ha sin grund i forskningsinsatser någon annanstans. Kopplingar kan här göras till den endogena tillväxtteori som lanserats av Robert Lucas och David Romer och det inledningsvis beskrivna nätverksföretaget.

Kapitlet avslutas med en översikt av empirisk forskning inom området som ännu är i sin linda. Vad som bl a konstateras är att små och nya företag växer snabbare än gamla och större företag och att det finns ett samband mellan entreprenörskap och jobbskapande.

De två avslutande kapitlen handlar om vad som bestämmer omfattning av entreprenörskap från två olika perspektiv. I kapitel 5 används ett traditionellt nationalekonomiskt angreppssätt med efterfrågan och utbud för att analysera entreprenörskap. Det efterföljande kapitlet 6 behandlar den ekonomiska politikens betydelse för entreprenörskap och återknyter därmed till den diskussion om institutioner som finns i kapitel 3.

Framställningen i kapitel 5 är i hög grad inspirerad av Mark Cassons modell för utbud och efterfrågan på entreprenörer. Det är en modell som i mångt och mycket är en syntes av Schumpeters, Kirzners och Knights tankar om entreprenörskap. Kompetens och tillgång till kapital bestämmer utbudet medan efterfrågan bestäms av förekomsten av möjligheter till att tjäna pengar på entreprenörskap. Som pedagogiskt visas i en figur kommer utfallet i form av det antal personer som väljer att bli aktiva entreprenörer att bestämmas av förväntad ersättning i form av en en-

treprenörsränta och hur stor denna är i förhållande till alternativ humankapitalanvändning. Knights tankar om entreprenörskap och kapitalförsörjning får en central roll i utbuds-/efterfrågemodellen när svårigheterna att separera kapitalägar- och entreprenörrollen tydliggörs. Kapitlet avslutas med en diskussion om vad som bestämmer räntan på kort och lång sikt.

I det följande kapitlet, om ekonomisk politik, behandlas betydelsen av den institutionella ramen i form av lagar, regler, normer och sedvänjor för entreprenörskap. Den tidigare framställningen om entreprenörsräntans betydelse för individens val kompletteras nu med en beskrivning av hur utformningen av samhällets spelregler (institutionerna) påverkar både räntans storlek och typ av aktiviteter som kan ge höga räntor. (Kort sagt finns det ett samband mellan institutioners utformning och incitament för entreprenörskap.) De incitament som institutioner skapar kan som påpekats tidigare av Baumol uppmuntra till entreprenörskap av såväl produktiv art som tillväxtfientlig privilegiejakt.

Forskning av bl a Robert Solow har visat att tillväxten endast till liten del kan förklaras av ökade insatser av arbete och kapital. Den viktigaste förklaringsfaktorn är i stället något som kan kallas för teknik, vilket omfattar entreprenörskap. Sett mot denna bakgrund är det viktigt att skapa en institutionell miljö som uppmuntrar till produktivt entreprenörskap. I boken behandlas hur staten genom grundläggande fri- och rättigheter, skydd av den privata äganderätten, skatter och regleringar av kapital-, produkt och faktormarknader påverkar incitamenten till produktivt entreprenörskap. Grundläggande fri- och rättigheter och skydd av den privata äganderätten utgör som påpekas grunderna för en fungerande kapitalistisk marknadsekonomi och de produktiva

entreprenörskrafter som är därmed för-
enade.

Bland övriga regler/lagar med på-
verkan på viljan till produktivt en-
treprenörskap ägnas skatter stort ut-
rymme. Sett ur perspektivet att boken
främst vänder sig till invånare i högskat-
telandet Sverige är det ett klokt val av
disposition. Skatter bestämmer för det
första på ett direkt sätt hur mycket av
det överskott som företagande generar
som tillfaller entreprenören. För det an-
dra bestämmer skattesystemets utform-
ning också avkastningen på alternativ
kapitalanvändning som exempelvis
passivt aktiesparande i börsnoterade fö-
retag och avkastningen på alternativet
anställning i ett företag. Dessa aspekter
berörs i boken men vad som i mitt tycke
saknas är kommentarer till verkningar-
na av skattesystemets komplexitet, spe-
ciellt för fåmansföretag. En prediktion
i Baumols anda är att denna komplexi-

tet skapar entreprenörsräntor för skat-
terådgivare av olika slag medan andra
potentiellt produktiva entreprenörer
avskräcks.

Den sista kommentaren ska ses som
en randanmärkning till ett mycket in-
tressant kapitel om institutioners bety-
delse. Av bokens olika kapitel kan detta
sagas vara det mest entreprenöriella. Det
är en tuff uppgift att till en helhet knyta
samman de spridda forskningsresultat
som finns om sambandet mellan institu-
tioner och entreprenörskap. Givet för-
utsättningarna lyckas författarna bra.

Mitt helhetsintryck av boken är po-
sitivt och författarna är att gratulera till
ett pionjärbete inom ett område där
det alltför länge har saknats en svensk
lärobok.

Per-Olof Bjuggren

Professor vid Internationella Handels-
högskolan i Jönköping